

"OILA VA GENDER" ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

xalqaro ilmiy jurnali

*Society, Gender and Family in
Central Asia*
international academic peer reviewed journal

*Общество, гендер и семья в
Центральной Азии*
международный научный рецензируемый журнал

2024/4 (13)

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining
2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan
o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan.

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy
nashrlar RO'YXATI (2019)ga pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun ilmiy maqolalar e'lon qilinishi mumkin
bo'lgan jurnal sifatida ro'yxatga olingan.*

DOI: 26739/2118-9998

ISSN 2049-3630

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (*Bosh muharrir*) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*

SAIDOVA Galina Karimovna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

SHOUMAROV G'ayrat Baxramovich – *psixologiya fanlari doktori, professor.*

ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich (*Bosh muharrir o'rinbosari*) – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

BEKMURADOV Adham Sharipovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

MA'RUFOVA Gulnora Mahmudovna – *Oliy Majlis Senatining Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi a'zosi, senator.*

MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

RAHIMOVA Nigina Xayrullayevna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

SAIDOV Akmal Xolmatovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*

YAKUBJANOVA Dilobar Batirovna – *pedagogika fanlari doktori, dotsent.*

TASHMUXAMEDOVA Diloram Gafurjanovna – *tibbiyot fanlari nomzodi.*

ZOXIDOV Azamat Azamjonovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

ZIYAYEV Azamad Xamidovich – *tarix fanlari doktori, professor.*

ABDUSAMATOV Xasanboy Usmonjon o'g'li – *psixologiya fanlari doktori.*

TO'RAQULOV Ulug'bek Xolbutayevich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (*Главный редактор*) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*

Сандова Галина Каримовна – *доктор экономических наук, профессор.*

Шоумаров Гайрат Бахрамович – *доктор психологических наук, профессор.*

Абдураманов Хамид Худайbergenovich (*Заместитель главного редактора*) – *доктор экономических наук, профессор.*

Бекмуратов Адхам Шарипович – *доктор экономических наук, профессор.*

Маъруфова Гулнора Махмудовна – *сенатор, член Комитета Сената Олий Мажлиси по вопросам женщин и гендерного равенства.*

Мусурманова Айниса Мусурмановна – *доктор педагогических наук, профессор.*

Рахимова Нигина Хайруллаевна – *доктор экономических наук, профессор.*

Сандов Акмал Холматович – *доктор юридических наук, профессор.*

Якубжанова Дилобар Батировна – *доктор педагогических наук, доцент.*

Ташмухамедова Дилорам Гафуржановна – *кандидат медицинских наук.*

Зохилов Азамат Азамjonovich – *доктор экономических наук, профессор.*

Зияев Азамат Хамидович – *доктор исторических наук, профессор.*

Абдусаматов Хасанбой Усмонjon угли – *доктор психологических наук.*

Туракулов Улугбек Холбутаевич – *доктор философии педагогических наук (PhD)*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna
(*Editor-in-Chief*) – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITING BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*

Saidova Galina Karimovna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Shoumarov Ghayrat Bakhramovich – *Doctor of Psychological sciences, Professor.*

Abduramanov Khamid Khudaybergenovich (*Deputy Editor-in-Chief*) – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Bekmuradov Adkham Sharipovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Marufova Gulnora Makhmudovna – *Senator, Member of the Senate Committee of the Oliy Majlis on Women and Gender Equality.*

Musurmanova Aynisa Musurmanovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

Rakhimova Nigina Khayrullayevna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Saidov Akmal Kholmatovich – *Doctor of Juridical sciences, Professor.*

Yakubjanova Dilobar Batirovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Associate Professor.*

Tashmukhammedova Diloram Ghafurjanovna – *Candidate of Medical sciences.*

Zokhidov Azamat Azamjonovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Ziyayev Azamad Khamidovich – *Doctor of Historical sciences, Professor.*

Abdusamatov Khasanboy Usmonjon ugli – *Doctor of Psychological Sciences.*

Torakulov Ulugbek Holbutayevich – *Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)*

XALQARO TAHRIR HAY'ATI:

Doktor Rashmini Koparkar,
Rossiya va Markaziy Osiyoni o'rganish markazi dotsenti
Xalqaro tadqiqotlar maktabi,
Javoharlal Neru universiteti,
Nyu-Dehli, Hindiston

Artamonova Yekaterina Iosifovna,
Chelyabinsk davlat madaniyat instituti,
pedagogika fanlari doktori, professor

Doktor Priti Kesavan,
Texnologiya fakulteti boshlig'i,
London biznes va moliya maktabi,
Singapur

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Доктор Рашмини Копаркар,
Доцент Центра исследований России и Центральной Азии,
Школа международных исследований,
Университет Джавахарлала Неру,
Нью-Дели, Индия

Артамонова Екатерина Иосифовна,
Челябинский государственный институт культуры,
доктор педагогических наук,
профессор

Доктор Прити Кесаван,
Руководитель Технологического факультета
Лондонская школа бизнеса и финансов, Сингапур

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD:

Dr. Rashmini Koparkar
Assistant Professor
Centre for Russian and Central Asian Studies
School of International Studies
Jawaharlal Nehru University
New Delhi, India

Artamonova Yekaterina Iosifovna
Chelyabinsk State Institute of Culture
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Dr. Preethi Kesavan
Head, School of Technology
London School of Business and Finance, Singapore

SOTSILOGIYA

Zaitov E.X. O'zbekistonda mahalla institutining mustaqillik yillaridagi rivojlanishi.....	4
Imomnazarov H.I. Yosh oilalarda ijtimoiy munosabatlar: muammolar va ularning yechimi	9
Usmonova R.M. Xotin-qizlarning norasmiy bandligini ijtimoiy jihatdan tadqiq etishdagi ilmiy yondashuvlar	15
Abdiraimova Sh.A. Uzoq umr ko'ruvchilarga xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish yo'nalishlari	22

OILA VA JAMIYAT

Saydivaliyeva X.X. "Ayollar huquqlari" va "gender tengligi" tushunchalari: o'zaro munosabat va farqlar.....	29
Abdullaxo'jayev A. Ibrat matbaachiligining vujudga kelishi va jadid g'oyalarining yoyilishidagi ahamiyati.....	37
Xolmuratova M.M. O'smirlarning pulga bo'lgan munosabatida jamiyatning ijtimoiy-psixologik ta'siri.....	45
Hashimova G.I. Harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-huquqiy himoya qilishning faol shakllari va ijtimoiy-huquqiy himoyasi tizimi.....	50
Sattarova Sh.Q. Pedagoglar faoliyatida pozitiv fikrlashning ilmiy-nazariy asoslari	55

PSIXOLOGIYA

Mahkamova D.B. Xotin-qizlar professional ijtimoiy moslashuvining psixologik aspektlari.....	60
Ishonkulova N.I. Oilaviy munosabatlarda destruktiv nizolar namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	68
Askarova G. Development of coping behavior	73
Nazarova M.Y. Zo'ravonlikka uchragan ayollarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	77
Jumabekov Z.X. G'arb faylasuflari qarashlarida hasad muammosining o'rganilganlik holati.....	83
Sadullayeva J.I. Tadqiqotlarda ayollar migratsiyasining oilaviy munosabatlarga ta'siri o'rganilganligi.....	90

PEDAGOGIKA

Mavlonov B.B. O'smirlarning hushyorlik va ogohlik fazilatlarini rivojlantirishda oiladagi tarbiya usullarining o'rni.....	94
Nomozova O'A. Oilada er va xotin nutqidagi gender jihatlarining oilaviy munosabatlarga ta'siri	100
Qurbonova B.N. Mustaqil ta'lim jarayonida talabalarning ijodkorligini shakllantirish	105
Axmedova D.X. Interfaol ta'lim jarayonida rag'batlantirishning gender yondashuvi va uning o'ziga xos xususiyatlari.....	111
Yakubov O.T. Farzand tarbiyasida ota-onaning asosiy vazifalari va funksiyalari	119

ILMIY YANGILIKLAR VA TAHLILLAR

Abdulazizova N.B. Ayollarning pensiya ta'minoti masalasini yechish yo'llari: ilg'or tajriba va zamonaviy tendensiyalar.....	124
--	-----

Sattarova Shaxnozaxon Qo'chqarovna,
Nizomiy nomidagi TDPU "Amaliy psixologiya"
kafedrası dotsenti, ps.f.f.d. (PhD)

PEDAGOGLAR FAOLIYATIDA POZITIV FIKRLASHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada pedagoglar faoliyatidagi pozitiv fikrlash, pozitiv kayfiyat va bugungi kundagi zamonaviy pedagoglar faoliyatidagi o'z-o'ziga bo'lgan munosabat tushunchalari yoritilgan. Mualliflar tomonidan pozitiv fikrlashning salomatlikka ta'siri hamda kundalik hayotda pozitiv fikrlashning ish faoliyatida muvafaqqiyatga erishish bilan bog'liq masalalari ham yoritilgan. Shu bilan birga, shaxsiy va kasbiy o'z-o'zini anglash va boshqalarga nisbatan optimistik hayrihohlik munosabati, faoliyat va kundalik hayot muammolarini muvafaqqiyatli hal qilish bilan bog'liq fikrlar keltirilgan.

Tayanch so'zlar: pozitiv fikr, ichki farovonlik, barqaror salomatlik, muvafaqqiyatli ijodiy faoliyat, optimism va pessimism, muvafaqqiyatsizlik sababi, me'yordan ortiq kasbiy kuyunchaklik, qo'rquv va vahima.

Аннотация. В данной статье описаны понятия позитивного мышления, позитивного настроения и самооотношения в работе современных педагогов. Авторы также затронули влияние позитивного мышления на здоровье и вопросы, связанные с успехами в работе. В то же время присутствуют идеи, связанные с личностным и профессиональным самосознанием и оптимистическим доброжелательностью по отношению к другим, деятельности и успешному решению повседневных жизненных задач.

Ключевые слова: позитивное мышление, внутреннее благополучие, стабильное здоровье, успешная творческая деятельность, оптимизм и пессимизм, причина неудач, чрезмерный профессиональный энтузиазм, страх и паника.

Annotation. This article discusses the concepts of positive thinking, positive mood, and self-esteem in the work of today's educators. The authors also discuss the impact of positive thinking on health and the role of positive thinking in everyday life in achieving success in work. At the same time, they present ideas related to personal and professional self-awareness and an optimistic and benevolent attitude towards others, successful resolution of work and everyday life problems.

Keywords: positive thinking, inner well-being, stable health, successful creative activity, optimism and pessimism, the cause of failure, excessive professional enthusiasm, fear and panic.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi taraqqiyotining hozirgi bosqichi fuqarolik jamiyatining jadal shakllanishi, maqsadli rivojlanishi, mamlakat hayotida turli sohalar faoliyatining sifat jihatidan yangi darajaga erishishi bilan xarakterlanadi. Bu jihatdan zamonaviy pedagog kadrlarni tayyorlashga alohida e'tibor

qaratilayotganining ahamiyati beqiyos. Pedagog o'z faoliyatida ilmiy-texnika taraqqiyotining ishonchli, ilg'or yutuqlaridan foydalanib, yosh avlodni o'qitish va tarbiyalashga da'vat etadi. Shu munosabat bilan, bugungi kunda pedagog nafaqat kasbiy kompetentli bo'lishi, balki yuzaga kelayotgan muammolarni tahlil qilish, baholash, o'z o'quvchilariga samarali

psixologik yordam berish va qo'llab-quvvatlash, pozitiv fikrlashda shaxsiy namuna bo'lish, voqealarni obyektiv baholash asosida pozitiv fikrlay olishi kerak. O'zbekiston "Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari" tamoyili asosida taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'ydi. Yangi davr shiddati va talablari ta'lim-tarbiya tizimiga ham o'zining aniq, qat'iy talablarini qo'ymoqda. Zero, "... bu ikki jarayon o'zaro uyg'un, uzluksiz asosda tashkil etilgandagina odobli, axloqiy fazilatlariga ega, yuksak ma'naviyatli, shu bilan birga bilimdon, zukko, ruhan va jismonan sog'lom, keng dunyoqarash va tafakkurga ega, zamonaviy kasb-hunar egasi bo'lgan vatanparvar yoshlarni yetishtirib beradi". Shundan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, zamonaviy oliy ta'lim tizimida o'quv-tarbiya jarayoni shaxsiy insonparvar yondashuv tamoyili asosida tashkil etilishi hamda bo'lajak pedagoglarda yangicha pozitiv innovatsion fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Shunday qilib, pozitiv fikrlashni inson hayotining asosi deya e'tirof etgan holda, uni majburiy ijodiy xarakterga ega deb hisoblaymiz. Shu bilan birga, ommaviy ongda bu ibora hali birmuncha ommalashgan xarakterga ega ekanligini qayd etish o'rinli. Ko'pincha bu holat o'rganilayotgan hodisa va hayotiy voqelikni haqqoniy idrok etish, hayot qiyinchiliklarini inkor etish va boshqalar sifatida talqin qilishga olib keladi. Shuningdek, teran va keng qamrovli pessimizm sog'likka hech qanday zarar ko'rsatmaydi, chunki azob-uqubatlarni muhim ishlar manbayi, shuning uchun u kuchlarni faollashtiradi va ixtirochilikka undaydi, degan fikr ham bor.

Maqsad va uni asoslash. Pozitiv fikrlash muammosini ko'plab olimlar tadqiq etishgan, jumladan G.S.Uliskaya, T.O.Gordeeva, V.Bobriskaya, N.B.Kuklina, N.V.Pil, T.G.Guruleva, Ye.A.Burkova, O.V.Shevchishena, J.V.Siderenko va boshqalar. Pozitiv fikrlash – ichki keskinlikni pasaytirib, ichki ziddiyatlar kelib chiqishini imkonsiz qiladi, insonga o'z hissiy holatini nazorat qilish, o'z ehtiyojlari va istaklarini nazorat qilish va tartibga solish imkonini beradi, psixologik qiyinchiliklar, kasbiy kuyunchaklikning rivojlanishini psixosomatik kasalliklardan ogohlantiradi. Pozitiv fikrlash har qanday insonning psixologik farovonligi, jismoniy salomatligi va umumiy farovonligini ta'minlashning asosiy shaxsiy vositasidir. Pozitiv fikrlash bu bir insonning nimani xohlamasligi emas, balki haqiqatan

nimani xohlashi haqidagi fikrdir. Pozitiv fikrlash insonning o'z fikrlarini ongli ravishda nazorat qilishi va salbiy hukm, fikr va hissiyotlarga berilib ketmaslikka yo'l qo'ymasligi bilan xarakterlanadi. Shu bilan birga, u o'ziga, yakuniy muvaffaqiyatga ishonadi va har qanday sharoitda optimist bo'lib qoladi. Pozitiv fikrlash – shaxsning pozitiv "Men" konsepsiyasi uchun belgi va asos bo'lib, o'zida shakllantirishi va rivojlantirishi mumkin bo'lgan shakllangan va rivojlangan ko'nikmalar majmuyidir. Pozitiv fikrlash qobiliyatining shakllanishi va rivojlanishi boshlanishida inson o'zida irratsional fikr va stereotiplarga ega bo'lish haqiqatini ongli ravishda idrok etishi kerak bo'ladi.

T.O.Gordeeva, umuman, fikrlash shaxs tuzilmasida markaziy o'rinni egallashi, uning xatti-harakatlarini aniqlashi, voqealar rivojini oldindan ko'ra bilish qobiliyatini ko'rsatishini ta'kidlaydi.

Pozitiv fikrlashni shakllantirish jarayoni hayotga ijodiy munosabat, o'z mulohazalari va hissiyotlarini ongli ravishda nazorat qilish, kichik narsalardan quvonch topish, qiyin vaziyatlarni hal qilishda qo'rquv va vahimaga berilmaslik, o'z kuchiga ishonish, muvaffaqiyatga erishish nuqtayi nazari va imonini saqlab qolishdan iborat.

V.Bobriskayaning ta'kidlashicha, salbiy fikrlash psixik va ichki ziddiyatlarning kuchayishi, muammoli vaziyatlarga stereotipik reaksiyalarning shakllanishi, muammolarni destruktiv yo'llar bilan hal qilishga moyillik, shuningdek, psixosomatik darajadagi sog'liq buzilishiga olib keladi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish muallifga salbiy fikrlovchi pedagogning psixologik portretini ochib berish imkonini berdi. Shunday qilib, bunday mutaxassis kundalik voqelikning pozitiv jihatlariga diqqatni qarata olmaydi, o'zi va atrof-muhit bilan uyg'unlikka intilmaydi, hissiy begonalashuvga moyillashib, pozitiv va salbiy emotsiyalarni aniq ajrata olmaydi, kechirishga qodir bo'lmaydi va buni xohlamaydi, kundalik hayotning haqiqatlarini salbiy prizma orqali qabul qilishga moyil bo'ladi. Tajribali pedagogning tafakkurini tuzatish o'z-o'zini refleksiyalash madaniyatining pastligi, o'z-o'ziga yuqori baho berish va jizzaki xarakter xususiyatlarining mavjudligi tufayli qiyin bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, pedagogning innovatsion tafakkurini rivojlantirish darajasining pastligi intellektual va ijodiy salohiyatdan noadekvat foydalanishga zamin yaratadi. O'z navbatida,

pozitiv fikrlash psixikaning sog'lomlashishi, psixoenergetik salohiyatni to'plash, shaxsning o'z-o'zini takomillashtirishi, o'z-o'zini tartibga soluvchi vositalar va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini konstruktiv yo'llar bilan kengaytirish imkonini beradi.

N.B.Kuklina, mohiyatan, pozitiv fikrlashni optimizm tushunchasi bilan bog'lash orqali ochib beradi, bu esa, o'z navbatida, insonning baxt va kelajakka bo'lgan ishonchini ifodalaydi. Bu jihatdan olim hayot uchun o'z mas'uliyatini taqdir irodasiga o'tkazadigan odamlarni, o'z hayoti va xulq-atvorini o'zi boshqarishga ishonadiganlarni farqlashni taklif qiladi.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi.

N.V.Pil tadqiqotlariga ko'ra, pozitiv fikrlash deganda insonning qanday fikrlashi, nimani o'ylayotgani, nimaga ishonchi komilligi, o'zini qanday his qilayotganini tushunish nazarda tutiladi.

I.A.Karpova amerikaliklarning lisoniy ongida pozitiv fikrlashni o'rganib chiqqach, bu hodisa mavjud vaziyatda zarur resurslarni topishga qaratilgan yuqori faollikni ta'minlaydigan evolyutsion mulk sifatida qaralishi mumkin, deb hisoblaydi. Bu ma'naviy, yuksak va tegishli dunyoqarash, tarbiya va o'z-o'zini tarbiyalash bilan bog'liq quvonchlarni izlashda namoyon bo'ladi. Agar kishi dunyoga ochiq ko'z bilan qarasa, o'ziga ishonsa, ijobiy fikr yuritsa, u muvaffaqiyatsizlik holatida umidsizlik va tushkunlikka tushmaydi. Ijobiy tafakkurning ildizida insonning kelajak haqidagi mulohazalari turadi, agar inson oldindan ko'ra boshlasa, u paydo bo'ladi.

T.N.Slobodyan pozitiv fikrlashni individual fikrlash sifati deb hisoblaydi, bu esa, o'z navbatida, muammoli masalalarni hal qilishning maqbul yo'llarini topishda shaxsning ijobiy-optimistik yo'nalganligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, olim bu hodisani atrof-dagi voqelikning muhim xususiyatlari, yuzaga kelayotgan hayot muammolarini hal qilish yo'llarini oldindan biladigan, insonning faol bilish va ijtimoiy harakatlarini amalga oshirishga tayyorligi orqali olamni idrok etish va muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi sifatida tasvirlash mumkinligini qayd etadi.

K.Fridmutter pozitiv fikrlash har doim insonning o'z baxti uchun shaxsiy mas'uliyatga asoslangan, deb hisoblaydi. Farovonlikning eng muhim omillari

har bir inson ichidadir. Insonning ichki dunyosi qanchalik barqaror va ishonchli bo'lsa, shuncha yaxshi. Bu holatdagi odamlarga tashqi omillar ta'sir qilish juda qiyin. N.B.Pravdinaning tadqiqotlariga ko'ra, bugungi kunda yagona axborot makoni vaziyatida nafaqat kattalar, balki o'smirlar va bolalar ham quvonch va optimizm yetishmovchiligini his qilmoqda. Odatda, odamlarning o'ziga, o'z imkoniyatlariga ishonchi kamayib, pessimizm o'sishi kuzatilmoqda, depressiv holatlar dolzarblashmoqda. Emotsional doirada charchoq, tushkunlik, loqaydlik va chorasizlik tuyg'ulari ustunlik qilmoqda. Televideniye va internet vositalari orqali kirib kelayotgan salbiy axborotlar girdobida g'azab va norozilik sezilarli darajada oshib bormoqda. Ushbu omillar xavotirli tafakkurga ega insonni tarbiyalashga xizmat qiladi, ularga atrof-muhitni salbiy qabul qilish xos bo'lib, shaxsiy resurslarini hayotiy barqarorlik, kayfiyati, psixologik sog'iligi va faollik manbalarini yaxshilashga undaydi. Pozitiv tafakkur, o'z navbatida, istalgan kelajakni amalga oshirish yo'lidagi har qanday to'siqlarni bartaraf etishga xizmat qiladi. "Inson tafakkurini shakllantirish uzoq muddatli va murakkab jarayon" ekanligini ta'kidlagan psixolog-olim E.G'.G'oziyev quyidagi fikrni keltirib o'tadi: "Axloq tarbiyasidagi qo'pol xatolar bolaning ruhiy dunyosiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, shaxs dunyoqarashini tubdan qayta qurish, tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish masalasiga alohida e'tibor berish zarur". Shu sababli bugungi kunda pedagoglar oldiga yuqori mas'uliyat hamda ta'lim sifatini oshirish bilan bir qatorda o'z o'quvchilarining axloqiy tarbiyasi bilan ham mas'ul ekanliklari haqida ta'kidlab o'tilmoqda. T.G.Guruleva o'rganilayotgan tushuncha ma'nosini izohlab, u o'z mohiyatiga ko'ra biror-bir kishining pozitiv g'oyasini aks ettirishi, bu unga o'z hayotini o'zgartirish, to'g'rilash, istiqbol haqida ijobiy o'ylash imkonini beruvchi kuch va qobiliyatlarini aks ettirishini ta'kidlaydi. E.A.Burkova fikriga ko'ra, inson hayot faoliyatining asosi madaniyatning emotsional-pozitiv asosi bo'lgan ijobiy fikrlash tamoyili bo'lsa, jamiyat rivojlanishi mumkin. Bu hodisani o'rganish insonni axloqiy va estetik mazmunga tayangan holda o'zini to'laroq namoyon eta oladigan madaniyat subyekti sifatida chuqurroq anglash imkonini beradi. Ijobiy yoki salbiy fikrlash atrof-muhitni bilishdagi ikki turli qarash, ikki nuqtain nazar, ikki usuli sifatida optimizm va pessimizmga asoslanadi:

– pessimizm – qora ko‘zgu orqali qarash, barcha yuz berayotgan hodisalarda faqat salbiy jihatlar ko‘riladi;

– optimizm – insonga, asosan, pozitiv idrok etish imkonini beruvchi qarash. Shu bilan birga, optimizmni hayot mazmuni bilan birlikda insonga tegishli bo‘lgan muayyan jamiyatda zavq, lazzatlanish, muvaffaqiyat, tan olish deb hisoblash maqsadga muvofiqdir.

O.V.Shevchishena tadqiqot natijalariga asoslanib, zamonaviy pedagogning fikrlashi hayot va kasbiy sharoitlarning ustunligi bilan emas, balki o‘z fikrlarini nazorat qilish istagi bilan ajralib turishi kerak, degan xulosaga keldi. Pedagogning salbiy fikrlashi uning ruhiyatini ancha susaytiradi, o‘zini-o‘zi ayblashga, o‘zini-o‘zi yo‘q qilishiga olib keladi. Pedagogning ijobiy fikrlashga ustaligi emotsional o‘z-o‘zini tartibga solish va emotsional holatni barqarorlashtirishga yordam beradi. O‘qituvchining pozitiv fikrlashi kasbiy faoliyatda ham, kundalik hayotda ham muhim voqealar ustidan samarali nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga ko‘maklashadi.

T.Yu.Artyuxovanning ta’kidlashicha, pozitiv fikrlash aqliy munosabat bo‘lib, inson o‘zi uchun pozitiv natijalarni kutadi. Pozitiv fikrlashning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- kundalik stressni kamaytiradi;
- tegishli kasalliklar xavfini qisqartiradi;
- muvozanatli o‘z-o‘ziga ishonchni oshiradi;
- hayot farovonligini anglashning yuqori darajasini baxsh etadi;

– kommunikabellikning muvozanatli darajasini oshiradi.

J.V.Sidorenko tomonidan olib borilgan tadqiqot muammolari bo‘yicha ilmiy adabiyotlarning nazariy va uslubiy tahlili shuni ko‘rsatdiki, pozitiv tafakkur tushunchasi XX asrning oxirida psixologiya fanining amaliyotiga kiritilgan.

Yakuniy qism. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, bugungi kunda pozitiv fikrlashni o‘rganishga bag‘ishlangan tadqiqotlar o‘z dolzarbligi bilan ajralib turadi, deb xulosa qilish mumkin, chunki bu hodisa atrofdagi voqelik va dunyoqarashga nisbatan ijobiy munosabatni rivojlantirish, emotsiyalarni boshqarish jarayonini sezilarli darajada optimallashtirish, inson faoliyati, shu jumladan, ta’lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, ilmiy-amaliy ishlarda bu yo‘nalishda empirik tadqiqotlar hamda ijobiy fikrlashni o‘rganishga turli yondashuvlarning mavjud emasligi kuzatilmoqda. Shunday qilib, ayrim olimlar bu hodisaning mohiyatini insonning atrofdagi voqelikka konstruktiv va ijobiy munosabati orqali ko‘rib chiqish pozitsiyasiga rioya qiladilar, boshqalari esa fikrlarning hayotga jismoniy ifodasi haqidagi qoidalarni shakllantiradilar. Pozitiv tafakkurni insonning obyektiv voqelikni noreal idrok etish prizmasi orqali talqin qiluvchi tadqiqotchilar ham bor. O‘z mohiyatiga ko‘ra, pozitiv tafakkur voqelikning emotsional, ijodiy, realistik in’ikosi resurslariga tayanadi. Ushbu asos kundalik hayotda muammoli vaziyatni o‘zlashtirishda o‘zgaruvchan yondashuv, moslashuvchanlik va samaradorlik, hissiy va realistik fikrlarni amalga oshirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrda “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-6108-son Farmoni.
2. Артюхова Т.Ю. Роль и значение позитивного мышления в жизнедеятельности человека. // Проблемы теории и практики современной психологии. Всероссийской (с международным участием) научно-практической конференции. 2016. – С. 143-145.
3. Бобрицкая В. Мышление и здоровье человека: размышления о положительном, критическом и негативном мышлении. // Психолог. – №12, 2004. – С. 11-16.
4. Буркова Е.А. Позитивное мышление как ресурс сохранения психологического здоровья человека. // VI Международная научно-практическая конференция «Психологическое здоровье человека: жизненный ресурс и жизненный потенциал». – 2019. – С. 62-70.
5. Гордеева Т.А. Оптимистическое мышление студента как составляющая личностного потенциала. // Психологическая диагностика. – №2, 2006. – С. 42-50.

6. Гурулева Т.Г. Значение формирования позитивного мышления с целью улучшения физического здоровья. // Научный альманах. Учредители: ООО «Консалтинговая компания Юком». – Тамбов, 2020. – С. 58-60.
7. Karimova V.M. Mustaqil fikrlash. – Toshkent: Sharq, 2000.
8. Карпова И.А. Концепт «позитивное мышление» в американском языковом сознании: понятийная, образная и ценностная составляющие. // Сборник материалов научной сессии по итогам выполнения научно-исследовательской работы на факультет иностранных языков Московского педагогического государственного университета за 2008–2009 гг. – Москва: Изд-во «Прометей», 2009. – С. 48-51.
9. Кашицына Ю.Н. Позитивное мышление в системе социальных и профессиональных отношений. // Геопатогенные зоны и здоровье подрастающего поколения. – Уфа: РИЦ Баш-ГУ, 2014. – С. 122-129.
10. Куклина Н.Б. Позитивное мышление развивающейся личности как социокогнитивный фактор духовной жизни общества. // Развитие личности в системе непрерывного образования: Тезисы докладов 11 международной конференции. Часть вторая. – Новосибирск: Изд-во НГПУ, 2000. – С. 167-169.
11. Мацко Л.А. Позитивное мышление как возможность улучшения психологического здоровья молодежи технического вуза. – М, 2005. – С.67-71.
12. Пил Н.В. Новое позитивное мышление. – Минск: Попурри, 2014. –159 с.
13. Правдина Н.Б. Азбука позитивного мышления. – Москва: «ОЛМА Медиа Групп», 2007. – 182 с.
14. Сидоренко Ж.В. Позитивное мышление: сущность и история понятия. // Аллея науки, 2015. – С. 301-308.
15. Слободян Т.Н. Техника позитивного мышления – рефрейминг. // Студенческая практика - основа будущего профессионализма. Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского в г. Армянске. 2018. – С. 144-149.
16. Улицкая Г.С. О дефиниции понятия позитивное мышление. // Педагогика и психология профессионального образования. – №3, 2010. – С. 53-59.
17. Фридмуттер К. Сила позитивного мышления: используй энергию подсознания для счастливой жизни. – Москва: Эксмо, 2020. – 302 с.
18. Хилл Н. Ключи к позитивному мышлению: 10 шагов к здоровью, богатству и успеху. – Москва: Диля, 2007. – 186 с.
19. Шевчишена О.В. Позитивное мышление и эмоциональная саморегуляция учителя в контексте профессиональной деятельности. // Проблемы образования. – К: Хмельницкий областной институт последипломного педагогического образования, 2001. – Вып. 22. – С. 279-285.
20. 20. G‘oziyev E. G‘. Tafakkur psixologiyasi – Toshkent: Universitet, 1990. – 76 b.

“OILA VA GENDER” ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ «СЕМЬЯ И ГЕНДЕР»
“FAMILY AND GENDER” RESEARCH INSTITUTE

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

Общество, гендер и семья в Центральной Азии
Society, Gender and Family in Central Asia

xalqaro ilmiy jurnali

международный научный журнал

international academic journal

2024/4 (13)

DOI: 26739/2118-9998

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli
“Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma”si olingan.

*Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining
dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar RO‘YXATI (2019)ga
pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun
ilmiy maqolalar e‘lon qilinishi mumkin bo‘lgan jurnal sifatida ro‘yxatga olingan.*

MUASSIS:

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**

Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**

Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**

Muharrirlar: **Yunusov U., Nomozova O’.,
Razzakova N., Sobirova E.,
Jabborov U.**

Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**

Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**

Web dizaynerlar: **Yakubov O., Alimova Z.**

*Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e’tiborga olgan
holda jurnalga havola berilishi shart.*

*Jurnalga kiritilgan maqola materiallari mazmuni mualliflarning shaxsiy
ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.*

1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.

Bosishga ruxsat etildi: 27.12.2024.

“Times New Roman” garniturası. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8

Nashriyot bosma tabog‘i 7,2.

100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,
M.Ismoilıy ko‘chasi 1-G uy.